

підпорядкуванні спору інституційним арбітражам, які мають свій регламент формулу цього арбітражного застереження теж можна використовувати. Інституційні міжнародні комерційні арбітражі зі своїми регламентами, структурою та правилами є більш подібні до державних судових органів хоча в них, як і в арбітражах ad hoc сторони користуються автономією волі у виборі арбітражних процедур.

Взагалі вся процедура арбітражного розгляду базується на *lex voluntatis* яке як відомо, може бути обмежено тільки імперативними нормами або застереженням про публічний порядок.

Література:

1. Международное частное право / Под ред. Дмитривой Г. К. – М.: Проспект, 2002. – 593 с.
2. Guide to arbitration. International Chamber of Commerce. Paris, 1983. – P. 27.
3. Про міжнародний комерційний арбітраж [Електронний ресурс] : Закон України від 24.02.1994 р. № 4002 – XII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>
4. Конвенція про визнання та приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (Нью – Йорк, 1958 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_070
5. Типовий закон ЮНСІТРАЛ щодо міжнародного торгівельного арбітражу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_879
6. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_059

І. П. Липко¹

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ПЕРЕКЛАДУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

На нинішньому етапі глобалізації випускники вищих навчальних закладів України безперечно мусять бути спроможними перекладати іноземною (переважно англійською) мовою або з останньої тексти, що відносяться до їх професійної сфери, проте проблеми методики формування такої спроможності досі є недостатньо розробленими, що й пояснює актуальність

¹ Кандидат філологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов № 2 Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

цього дослідження. Як уже згадувалося в інших працях [4], сучасна методика навчання перекладу повинна спиратися на перевірені експериментальні дані, включаючи й ті, що стосуються стратегій, які вибирають студенти під час здійснення перекладу у процесі навчання, та факторів, які спричинюють такий вибір. Одержання таких даних можливе лише за допомогою спеціальних зрізів із використанням спеціально підготовлених матеріалів, структура яких відповідає попередньо сформульованій гіпотезі, та наперед визначених принципів аналізу текстів перекладу студентів. Виходячи з цієї тези, ми розробили план дослідження, метою якого було вивчення згаданих стратегій та чинників. Результати такого дослідження можуть бути корисними для розробки методики формування перекладацької компетентності майбутніх фахівців.

Для реалізації згаданої мети необхідно було вирішити ряд завдань: визначити зміст головних понять; запропонувати гіпотезу дослідження; вибрати спеціальність, в межах якої буде проводитися розвідка; обрати випробуваних; підібрати матеріал дослідження (текст оригіналу); запропонувати його для перекладу випробуваними; розробити параметри аналізу та здійснити його; одержати кількісні дані й знайти форму їх презентації; узагальнити їх та накреслити перспективи подальшого дослідження. У наступному викладі стисло представлено результати розв'язання цих завдань.

Головним у нашому дослідженні є поняття «перекладацька стратегія», яке визначається різними авторами по-різному, наприклад, як процедури, що використовуються для розв'язання перекладацьких проблем [6, с. 599] чи як процедура, що включає обрання тексту оригіналу для подальшого перекладу та розробку методу останнього [7, с. 240]. Залишаючи за рамками даної статті обговорення цих визначень, зауважимо, що вони не підходять для цілей нашої розвідки, а тому в її межах ми тлумачимо перекладацьку стратегію як регулятивний принцип перекладу конкретного тексту оригіналу чи його фрагмента, розрізняючи поняття «глобальних» (що відносяться до тексту оригіналу загалом) та «локальних» (що стосуються лише окремих лексем чи фрагментів тексту оригіналу) стратегій.

З-поміж глобальних стратегій у межах нашого дослідження ми обмежимося лише вивченням співвідношення калькування та трансформації, які є протилежними за змістом і характеризують різні підходи до перекладу загалом.

Зважаючи на різні тлумачення змісту терміна «калькування», які не є предметом нашого дослідження, для однозначності розуміння подальшого викладу доцільно зауважити, що в межах даної розвідки ми розглядаємо

калькування в інтерпретації Л. М. Черноватого [5], тобто як копіювання структури слова, словосполучення або речення мови оригіналу у мові перекладу. Важливим для розуміння цього терміна є усвідомлення рівневої природи калькування, тобто можливість його застосування на різних мовних рівнях. Зокрема, коли калькування здійснюється на фонемно-графемному рівні, то його називають транскодуванням [2], що розпадається принаймні на чотири види: 1) транскрибування – копіюється звукова форма слова (наприклад: lightbox – лайтбокс); 2) транслітерування – копіюється графічна форма слова (наприклад: London – Лондон); 3) змішане транскодування – копіюється почасти звукова, а частково – графічна форма слова (наприклад: i-phone – ай – фон); 4) адаптивне транскодування – форма слова копіюється, частково адаптуючись до норм мови перекладу (наприклад: probation – пробація).

Калькування можливе й на морфемному рівні (investment – friendly – інвестиційно – привабливий); на рівні словосполучень (gas turbine engine – газотурбінний двигун) та на рівні речень (Three-quarters of the population still lack electricity after half a century of dictatorship – «Трьом чвертям населення досі бракує електрики після півстоліття диктатури»). В усіх перелічених вище випадках в тексті перекладу зберігається структура (тобто послідовність елементів) одиниць тексту оригіналу. В принципі калькування можна використовувати й на рівні тексту загалом (це роблять у підряднику або в так званому філологічному перекладі), але подібне трапляється нечасто й обмежується дуже спеціалізованими ситуаціями. Зрозуміло, що калькування (так само як і трансформація) може використовуватися і як локальна стратегія, коли воно застосовується до окремих елементів тексту оригіналу, але не є домінуючою стратегією стосовно усього тексту оригіналу загалом.

Варто відзначити, що така інтерпретація калькування у цьому дослідженні обмежується нехудожніми текстами, бо тут, на відміну від художньої літератури, відсутній істотний вплив стилістичних чинників (денотативна образність, функціонально-стилістичні, експресивно-емоційні конотації тощо (докладніше див. [1]). Крім того, згадані тексти характеризуються суттєво нижчим ступенем імпліцитності.

Іншим потенційно глобальним підходом є стратегія трансформації, що може стосуватися зміни форми тексту оригіналу загалом чи його фрагментів або ж зсувів значення його окремих лексем чи їх груп. Причинами трансформацій можуть бути стилістичні чинники або розбіжності між нормами мови оригіналу та мови перекладу. Згадані зміни реалізуються шляхом застосування локальних трансформацій, зміст яких викладено далі.

Серед трансформацій, що стосуються зміни форми тексту оригіналу в тексті перекладу, знаходяться додавання слів, їх вилучення або перестановка. Інші зміни форми тексту оригіналу в тексті перекладу включають перефразування (передача змісту тексту оригіналу іншими словами) і розбивання складних речень на два або більше простих чи об'єднання останніх в одно складне.

До трансформацій, що спричиняють зсуви у значенні окремих лексем тексту оригіналу або їх груп, відноситься, перш за все, контекстуальна заміна, тобто вживання слова мови перекладу, якого немає серед відповідників слова мови оригіналу у словнику, проте яке відповідає даному контексту. Розрізняють [2] декілька видів контекстуальної заміни: смисловий розвиток (вживання лексеми, яка є логічним розвитком значення слова, що перекладається), конкретизація (заміна слова ширшої семантики на лексему вужчої семантики) та генералізація (операція з протилежним змістом). Інші види контекстуальної заміни включають антонімічний (заміна в тексті перекладу лексеми тексту оригіналу на її антонім при збереженні змісту тексту оригіналу) та описовий (лексема тексту оригіналу замінюється в тексті перекладу словосполученням з більшою кількістю слів) переклади, а також заміну слова однієї частини мови іншою (при відсутності однослівного відповідника у мови перекладу).

Випадки використання студентами лише одної із згаданих стратегій обмежуються лише дуже початковими етапами засвоєння іноземної мови та її перекладу, коли спостерігається послівний переклад, тобто застосування стратегії калькування у чистому вигляді. На вищих етапах формування перекладацької компетентності спостерігається паралельне застосування обох стратегій, однак їх співвідношення варіюється в залежності від чинників, які потребують спеціального дослідження. Дослідники процесу перекладу [4; 6; 7] розрізняють переклад, орієнтований переважно на поверхневу структуру тексту оригіналу (sign-oriented renderings), та той, що більше орієнтований на його глибинну структуру (sense-oriented renderings), тобто смисл. Доведено [6], що переклад професійних перекладачів, а також дітей-білінгвів [4], зорієнтовано переважно на глибинну структуру тексту оригіналу, тобто на його смисл, який вони передають у перекладу до норм мови перекладу. З іншого боку, за даними тих же досліджень [4; 6], студенти у навчальних перекладах більше орієнтуються на поверхневу структуру тексту оригіналу, застосовуючи переважно калькування. Оскільки метою їх навчання є наближення до рівня фахового перекладача, то бажано збільшити питому вагу трансформацій в структурі їх перекладацької компетентності,

а для цього необхідно встановити чинники, що спричинюють вибір стратегії студентів під час перекладу, і враховувати їх при розробці методики формування їх перекладацької компетентності.

Через те що, як уже згадувалося раніше, калькування як головна стратегія перекладу ґрунтується на орієнтації на поверхневу структуру тексту оригіналу, ступінь відповідності тексту перекладу, породженого за допомогою калькування, може залежати від ступеня збігу структури речення тексту оригіналу (чи його фрагмента) з відповідними структурами мови перекладу. У випадку розбіжності принципів побудови висловлення у двох мовах калькування спричинює мовні помилки, які виникають під впливом міжмовної інтерференції, і можуть викликати також викривлення або втрати змісту тексту оригіналу. Відповідно можна сформулювати таку гіпотезу дослідження: співвідношення стратегій калькування і трансформацій у навчальних перекладах студентів залежить від ступеня збігу структури речення тексту оригіналу чи його фрагмента з відповідними структурами мови перекладу – питома вага калькування буде збільшуватися в міру посилення згаданих збігів, а частка трансформації зростатиме внаслідок підвищення ступеня їх розбіжностей.

У перевірці вірності цієї гіпотези і вбачається перспектива подальшого дослідження як продовження наших попередніх розвідок [3].

Література:

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вид – во при ЛДУ видавничого об'єднання «Вища школа», 1983. – 175 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Ліпко І. П., Черноватий Л. М. Стратегії майбутніх фахівців з міжнародного права при перекладі професійно орієнтованих текстів англійською мовою / І. П. Ліпко, Л. М. Черноватий // Юридична техніка: доктринальні основи та проблеми викладання: [тези доповідей та повідомлень учасників науково – практичної конференції (м. Харків, 30 вересня – 1 жовтня 2015 року)] / за ред. проф. В. В. Комарова та І. Д. Шутака. – Харків: Нац. юрид. ун – т ім. Ярослава Мудрого, 2015. – С. 142–145.
4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: Підручник для студентів вищих закладів освіти освітньо – кваліфікаційного рівня «магістр» за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця: Нова книга, 2013. – 376 с.
5. Черноватий Л. М. Зміст стратегій калькування і трансформації у перекладознавчому аналізі / Л. М. Черноватий // Тези II міжнародної наукової кон-

ференції «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі». – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2016. – С. 30–33.

6. Lörcher, W. *The Translation Process: Methods and Problems of its Investigation* / W. Lörcher // *Meta*. – Vol. 50. – N2. – 2005. – P. 597–608.

7. Venuti, L. *Strategies in translation* / L. Venuti // *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. – London : Routledge, 2001. – P. 240–244.

T. Artemenko¹

SOME PECULIARITIES OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION

Communicative language teaching aims broadly to apply the communicative approach by making foreign language communicative competence the goal of language learning. It is known that foreign language communicative competence is an integral professional feature characterized by language knowledge, skills and methods of professional activity and abilities to implement professional communication. This approach aims to develop students' communicative activity in professional sphere [1, c. 67]. It takes into account the linguistic factors, goals and experience of speakers, their intentions, strategies and tactics in speech communication [2, c. 103]. Communication takes place when people perform a variety of different acts of some social nature using different strategies and tactics. There is no simple equation between linguistic forms and communicative functions. It is important to examine with the students the effective functioning of language units in dialogical discourse, to analyze their semantic and pragmatic characteristics, taking into account the communicative intentions of the communicants. This approach will contribute to the formation of the communicative competence in the process of students' foreign language learning. Students will learn to choose the language tools that reflect their life strategies [3, c. 142].

The analysis of some pragmatic and semantic characteristics of affirmative sentences, for example, shows that their meaning is characterized by some pragmatic variation depending on the communicative intentions of the speaker. They are not always used only as statements, but actualizing constative speech acts in the dialogical discourse, they have different shades of meaning, depending

¹ Кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого/